

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXXVI, 5 EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA september-oktober (sept.-oct.) 1989

Uporaba pisatelja

„Vsaka eshatologija, ki po meri svojega Ideala ureja družbeno življenje in medčloveške odnose, hoče imeti pisatelja za svojo uporabo. Toda po neki naravni zakonitosti se pokaže, da se pravi ustvarjalci, pa četudi so po svojih nazorih blizu ali celo privrženi nekemu družbenemu, svetovnonazorskemu ali moralnemu modelu, tej uporabnosti izmikajo. Pri nas je dogmatičnemu katoliškemu naziranju povzročal velike težave Ivan Pregelj, komunističnemu Dobrica Čović, slovenski revoluciji Edvard Kocbek, Dušan Pirjevec, v nekem obdobju celo Matej Bor, Ciril Ksmač, Jože Javoršek, da o Vitomilu Zupanu niti ne govorimo.

Komunisti bi najraje imeli samo verzificirano zgodovino partije, klerikalci življenje svetnikov (s podobami), narodnjaki pa davne zgodbe o zmagah pod svobodnim soncem. Tako preprosto je to, če ideologije slečemo iz njihovih odrešenjskih, pogosto tudi intelektualnih mistifikacij. Zato bi pisatelj moral petkrat premisliti, preden bo stopil v javno življenje, preden bo kakorkoli „useful“. Toda pisatelj, ki je sposoben en sam stavek desetkrat obrniti, bo največkrat prav v politiko planil brez vsakega premisleka. Zato ker je največkrat mejna, problematična in včasih tudi ne povsem moralna osebnost. Treba je samo vzeti v roke knjigo Radka Pytlíka o Jaroslavu Hašku in pred nami je eklatantni primer za to trditev, morda najboljši primer v evropski zgodovini angažiranih pisateljev sploh: divja boemsko-anarhistično-narodnjaško-boljševiško-individualistična šterija, vmešana v družbene in nazorske tokove v naglih, silovitih preobratih, v strastnem prizadevanju: obdržati se nad gladino vode, ki je kar naprej do grla.

Vsa zmeda pisateljskega poseganja v javno življenje in njegova uporabnost, je v tej usodi prignana ad absurdum. Vendar pa tudi svojstvena ironična refleksija, ki bo spremljala ta novi in posebni položaj pisatelja v družbi skozi vse dvajseto stoletje.“

Drago Jančar, *Terra incognita*, 1989, str. 73-74.

Cvetovi pomladi

POMLAD je pred vrati. Na južni polobli se daljša dan in glasnejši je spev ptic. Bogastvo cvetja razveseli pogled in obljublja sadove. Tudi Slovenska kulturna akcija nudi šopek, ki more pomeniti več od cvetja. To namreč v nekaj dneh zvéne, sveženj listov s pisano besedo pa nam še preko poletja in zime čara svet misli in zvonečih pokrajin jezika.

Na pragu srebrnega jubileja revije *Meddobje* je izšla zadnja številka XXIV. letnika. V njej nas *Vladimir Kos* razveseli s pesmijo, esejem in študijo *Tetralogija Slovenije*. V tej, z veliko erudicijo napisani razpravi, *Kos* zagovarja slovensko državno misel ter poleg matične, zamejske in izseljenske Slovenije poudarja eksistenco četrtre, zdomske Slovenije, ki jo predstavlja slovenska nazorska emigracija. Prav tako pomembna je dr. *Vinka Brumna* razprava o *Filozofiji in herezijah*, v kateri raziskuje vlogo teologa kot znanstvenika. *Brumen* ugotavlja, da sta znanost in bogovernost različni območji človeške drže pred

stvarnim. Zato mora teolog jasno (raz)ločiti vlogo znanstvenika in vernika. Študija pojasnjuje tudi vlogo filozofije in nje razmerja do teologije in bogovernosti. Študije objavljata tudi *August Horvat* (*Pogled na slovenski včeraj, danes in jutri*) in *Rudolf Čučes* (*Etične investicije*).

V literarnem delu, poleg omenjenih Kosovih pesmi, prinaša *Meddobje* klasično zasnovo črtic *Maksa Osojnika* *Koroški motivi*, *Franceta Papeža* literarno reminiscenco *O, lepota, Pavleta štruklja* dve pesmi. Posebna privlačnost so prvič objavljene pesmi dr. *Tineta Debeljaka* *Nove variacije* iz prvih let argentinskega bivanja.

Tone Brulc ocenjuje zbornik *Na pragu tretjega tisočletja* in *Gregor Papež* je prevedel v španščino izbor slovenskih pesmi. *Meddobje* dopolnjuje priloga s fotografijami izdelkov kiparja *Toneta Jemca*.

V septembru izide *Zgodovina slovenskega Orla*, ki jo je spisal *France Pernišek*. Delo obsega 251 strani in lepo prilogo fotografij. V uvodni besedi piše *Rudolf Smersu*: „Zgodovina slovenskega Orla, ki jo je *Pernišek* z velikim prizadevanjem in trudom napisal, ko je moral zbirati in iskati podatkov na vseh straneh in izpraševati še žive priče o preteklih dogodkih v razvoju Orla, ker mu arhivi niso bili na razpolago, če niso bili celo uničeni, kot kaže vse poizvedovanje, je dejansko zapolnila precejšnjo vrzel v zgodovino-pisju slovenskega katoliškega gibanja in zlasti še mladinske vzgoje po letu 1918“ (str. 8). Knjigo je opremil arh. *Jure Vombergar*.

Ladijski dnevnik je izredno privlačen naslov za pesniško zbirko. Nič manj pa so privlačne številne pesmi v zbirki *Dolores M. Terseglav*. Ali je mogoče, da manj „udarni“ pesniki, taki, ki šele po več desetletjih ustvarjanja pridejo na dan s pesniško zbirko,

(Sledi na strani 4)

Gosta SKA se predstavljata

8. novembra bosta prišla v Buenos Aires Taras Kermauner in Alenka Goljevšček-Kermauner. Odlična predstavnika slovenskega kulturnega življenja bosta v novembru in decembru nastopala v različnih slovenskih središčih. Danes se nam predstavljata.

Rojen 1930 v Ljubljani, kjer sem dokončal klasično gimnazijo in diplomiral iz čiste filozofije l. 1954. Moj oče je bil predvojni komunist, velikokrat zaprt; oba z materjo sta me vzgajala v gorečem komunističnem duhu. Vendar pa sem že poleti 1945 nad komunizmom zdvožil, čeprav sem še nekaj let skušal najti z njim modus vivendi. Ker sem bil tudi kulturni(ški) organizator, sem hitro dojel, kako marksistična ideologija in sistem onemogočata svobodo posamezni osebi. Še močneje sem se oddaljil od komunizma, ko so mi zaprli očeta l. 1948 v zvezi z dachausko buchenwaldskimi procesi; in dokončno l. 1958, ko so me zaradi sovražne propagande, te so me obdolžili, vrgli z univerze, kjer sem služboval kot asistent, me za leto in pol dali v preiskavo, mi vzeli potni list, me za kratek čas tudi zaprli, mi onemogočili osnovni zaslužek in objavljanje. Odtodaj traja tudi moj javni kulturno-politični boj s stalinizmom in njegovimi dediči.

Ker sem l. 1958 izgubil redno službo, sem moral, da bi se preživel in da bi pomagal preživeti družino — imam nekaj otrok —, početi vse mogoče. Bil sem urednik različnih revij, dramaturg v gledališču in filmu, režiser gledaliških predstav in kratkometražnega filma, asistent pri filmu, prevajalec iz francoščine in srbohrvaščine, lektor in korektor, upravni uradnik, ravnatelj ljubljanske Drame in vršilec dolžnosti upravnika Slovenskega narodnega gledališča; v glavnem pa sem se preživljal kot svobodni umetnik, tj. s pisanjem.

Objavil sem čez 30 samostojnih knjig in na tisoče član-
kov. Bavl sem se predvsem s kulturno politiko, filozofijo, literarno zgodovino, polemiko in literarno kritiko, z razmišljanjem o glasbi, slikarstvu, arhitekturi. Moje življenjsko delo je analiza slovenske dramatike, skozi katero bi rad odkril slov. zgodovino. Pisal pa sem tudi precej avtobiografskih esejev. Doktoriral sem iz literarne zgodovine o Cankarjevi dramatiki. Habilitiral sem se kot redni univerzitetni profesor Ljubljanske univerze iz dramaturgije.

Krščanstvu sem se želel in skušal približati že prvič l. 1947, vendar za to še ni bilo ustreznih pogojev: nisem imel dovolj osebne moči, prepričanja, nuje. A zadovni poskusi so se nadaljevali, notranja nuja je postajala vse močnejša, v tem ko sem čutil praznoto zgolj liberalizma in kulturniškega avtonomizma, ki sem se mu bil — z večino kritične slov. inteligence — predajal. V 80. letih pa sem bil zmožen zadnjega koraka: vrnitev k veri, v kateri me je vzgajala stara teta. Po intelektualnem sodelovanju s Cerkvijo — predavanja itn. — sva se z ženo tudi cerkveno poročila in postala katalika, ki sprejemata zakramente. S tem je postalo najino življenje šele smiselno.

Življenje moje žene je na zunaj manj razburljivo od mojega, pa obenem pomembnejše, saj je mati treh otrok; pa tudi marsikdaj je morala skrbeti zame. Nudila mi je močnejšo moralno — in materialno — oporo v časih, ko me je oblast preganjala; tedaj se je najino življenje tudi najmočnejše povežalo.

Rojena l. 1933, končala je v Ljubljani gimnazijo in fakulteto; tudi čisto filozofijo. Tu je tudi doktorirala iz raziskave slovenske ljudske pesmi v primerjavi z mitom. Vse življenje je bila v isti službi kot profesor filozofije in psihologije, najprej na klasični gimnaziji, nato pa, čeprav v istem profesorskem zboru, pod drugimi naslovi iste šole, saj so postopne šolske reforme načrtno uničevale slov. klasično vzgojo, tradicijo in kulturo. Šla je predčasno v pokoj kot invalid; tako jo je prizadela zadnja in najhujša reforma: usmerjeno izobraževanje. Čeprav je že prej pisala literaturo in eseje, gledališke in filmske, likovne in druge kritike, je postala najbolj znana z gledališko igro Pod Prešernovo glavo, l. 1984,

Alenka Goljevšček, Ladislav Lenček in Taras Kermauner v Avberju, maja 1989.

ki je doživela v Ljubljani 150 razprodanih predstav v Mestnem gledališču, precej tudi v Beogradu (Atelje 212) in Zagrebu (Jazavac), kjer je še na sporedu. V grenki komediji je popisala zadnjo šolsko reformo, politične in policijske pritiske na profesorje, ki so mislili drugače; ki so vodili učence po svetu in tudi v cerkve kot kulturne ustanove itn. Ob tej drami sodijo v trilogiji komedij še igra Zelena je moja dolina — kritika političnih razmer v kmetijskem kombinatu — in Lepa Vida 1986 —kritika političnih razmer v državnih ustanovah. Komedije so bile igrane v Ljubljani, Varaždinu, Kranju z velikim uspehom pri publiki. Drama Srečanje na Osojah pa ima za témo moralno problematiko in se dogaja v srednjem veku. Igrana je bila v Celju. Je prvi tekst v zamišljeni trilogiji z versko vsebino.

Izdala je tudi knjigo modernih pravljic — čudozgode —, v kateri je prva na Slovensko uvedla pogovorni jezik otrok-mladine. Letos je bila za knjigo poljudno znanstvenih esejev Med bogovi in demoni — gre za slovenske pravljice — nagrajena z Levstikovno nagrado. Sicer pa je bila večkrat nagrajena za radijske igre, predvsem za otroške; veliko so jih emitirali tudi po Jugoslaviji in v tujini, a igrali tudi v lutkovnih gledališčih; izšli sta dve njeni knjigi teh iger.

Skupaj sva se izobraževala, iskala, grešila, se motila, blodila, a imela enako močno težnjo, da bi našla pravo pot. In sva jo. Zdaj, ko sva oba upokojena, kar je le zunanje dejstvo, sva notranje svobodna. Čutiva, kaj nama je dala vera. Upava, da bova svoje glavne in šele zares prave stvari lahko naredila kot katoličana. Otroci so odrasli; zanje nama ni treba več skrbeti. Zdaj moreva skrbeti predvsem za najini duši.

kulturni večeri

Somrak ideologij in vloga Cerkve

Dr. France Rode, tajnik Papeškega sveta za dialog z neverujočimi, je 28. julija predaval v Slovenski hiši o Somraku ideologij in vlogi Cerkve.

Ob začetku predavanja na 5. kulturnem večeru SKA je dr. Rode ugotavljal, da so bili njegovi referati navadno v zvezi s preteklostjo in polpreteklostjo, danes pa „govorimo o sedanjosti in že celo o prihodnosti“.

Po opredelitvi pojma ideologije kot sistema idej, ki omisli stvarnost in življenje, kot miselno orodje, ki opravičuje nadvlado, je dr. France Rode omejil svoje razpravljanje na obravnavo marksistično-leninistične ideologije v Sovjetski zvezi.

„Smo v procesu propadanja komunizma. To je neizogibni zgodovinski proces, ki gre naglo naprej.“

V demokracijskih državah je partija odgovorna pred ustavo, parlamentom in javnostjo. V Sovjetski zvezi pa je eden izmed temeljnih vzrokov za krizo komunistične partije pomanjkanje mehanizmov za korektivnost pri sistemu, ki ima neskončne možnosti za korupcijo in manipulacijo. Svoje ideološke hipoteke partija ni bila nikoli sposobna ponujati močni ustvarjalni osebnosti. Tu je glavni razlog za tehnološko nazadovanje komunističnih dežel v razmerju do svobodnega sveta. Komunistična partija ni sposobna dati zadovoljivih odgovorov na noben problem, ki ga zastavlja moderni svet. In s svojo pretenzijo do vodilne vloge onemogoča vsako alternativno rešitev problema. Tako bo ostalo, dokler partija ne bo stopila s svojega piedestala avantgarde in stopila v dialog z resničnostjo in z narodom.

V tem svetu mrtvih ideologij, je zatrdil dr. Rode, ima Cerkev važno nalogo. Cerkev mora oznanjati svoj nauk, podajati svojo vizijo človeka in krščanski smisel zgodovine. S svojo moralno vlogo v družbi Cerkev lahko postane bistveni dejavnik družbene prenove. Trenutek zanjo je izredno ugoden.

Predavanju je sledila plodna debata, pri kateri je dr. Rode pojasnjeval svoja stališča do raznih ideologij.

Podal je tudi svoje izkušnje s simpozija v Quitu, od koder je prihajal, ter o srečanjih z ruskimi filozofi.

Ob 200-letnici francoske revolucije

Po dvesto letih francoske revolucije je svet še vedno razdvojen v sodbah: je bila pozitivna ali negativna za človeštvo? Medtem ko sta Francija in Pariz slavnostno obhajala njeno obletnico, se je tudi SKA hotela spomniti tega dogodka, vendar je pri njej izzvenel bolj negativno kot pozitivno že zaradi pomena, ki ga v nas obujajo revolucije. Predavateljica dr. Katica Cukjati je na 6. kulturnem večeru 12. avgusta že uvodoma poudarila, da so vse revolucije nasilne in francoska ni mogla biti izjema. Potegnila je vzporednico med francosko, boljševiško in slovensko stalinistično revolucijo in pri vseh treh nasilje prav izstopa kot glavni konstitutivni element. Imanentni element vseh teh revolucij je tudi boj proti Cerkev, ki prehaja iz nezdravih razmer v njej, v boj proti Bogu. Tako je francoska revolucija naravnost hotela zameniti Boga z boginjo razuma, v ruski pa je iz stadija ateizma prešla v aktivni antiteizem, ki ga je tako ena kakor druga uzaknila. O slovenski revoluciji, ki po mnenju velike večine ni bila potrebna, je bilo malo govora v diskusiji.

Velika pridobitev francoske revolucije je bila izjava o pravicah človeka, vendar so bile pravice človeka najbolj teptane tako v francoski kakor v ruski revoluciji, da o slovenski niti ne govorimo.

Čeprav skušajo danes zgodovinarji dokazati, da je bila francoska revolucija velik dogodek za človeštvo, se malokdaj vprašajo, da so bile milijonske žrtve res potrebne, a je prišlo do današnjega stanja. Medtem ko so

mnenja o francoski revoluciji še po dvesto letih deljena, je pa že bolj jasno, da ne ruska ne slovenska revolucija nista imeli svojega *raison d'être*, ker se po dosti krajšem razdobju družba vrača na predrevolucijska stališča. Zdi se celo, da se kolo zgodovine hitreje vrti.

Na resnične povode revolucije se je danes težko sklicevati, vzroke pa je predavateljica navezala na skrivnostno silo, delujočo v človeški družbi, katere si še danes ne moremo razložiti ne definirati. Je to Bog, protislovnost človeške narave, napetost v družbi, ki bruhne na dan, nehotena katarza človeštva? Vsekakor so revolucije odvisne od človeškega elementa, vendar jih ni mogoče usmerjati. Sprva se ga človeštvo ni toliko zavedalo, skušalo je razložiti vzroke revolucij na racionalen način, vendar danes zgodovinarji in družboslovci že v večini priznavajo nekega usmerjevalca, po katerem se tudi iz zla more roditi dobro v razvoju človeštva.

ustvarjalci SKA

Božo Kramolc

Sredi julija so v Domu Lipa razstavljali trije slovenski slikarji: Ted Kramolc, Roberto Faganel in Janez Kovačič. O razstavi nimamo dosti poročil, razen da je bila sredi julijske vročine in da zato obisk ni bil najboljši, vendar poznamo kvaliteto umetnikov, za to pa obveščamo o tem odličnem kulturnem dogodku.

Dr. Rajko Ložar je v Novem svetu (Chicago, junij 1954) tako pisal o slikarju Božu Kramolcu:

„Podoba Kramolčevega umetniškega dela kot taka ni enotna, temveč zelo razbita, kar je posledica težkih razmer, v katerih je vselej moral ustvarjati in še danes mora. Posebno poglavje tvori zanj od l. 1948 severno-ameriški umetniški sistem. Vendar pa vse Kramolčevo delo razodeva njegovo nesporno umetništvo, resno hotenje ter neutrudno iskanje lastnega osebnega umetniškega sloga.“

Na Koroškem je Kramolc gojil domačnostno sliko, portret, akt, krajino in deloma tudi groteskno grafiko. Risal je večidel s peresom, mnogo s črno kredo, manj s svinčnikom. V risbi rad uporablja nemirno pahljačasto konturo gosjega peresa, ki jo je s pridom študiral pri baročistih, tam se je tudi navzel nekaterih oblik linearne senčenja. Zelo mnogokrat je narisal sebe. V slikah iz tega časa je skušal Kramolc rešiti razne koloristične probleme in je v detaljih mnogokje zelo interesanten in izrazit.

V Kanadi je skoraj večini Kramoljevih „koroških“ zasnov odklenalo. Na akademiji in v družbi sploh je prišel namreč v okolje abstraktne, brezpredmetne in eksperimentalne umetnosti, ki zanjo prej ni bil posebno navdušen, razen deloma v svojih slikah. Tu je izvršil mnogo linorezov, v katerih je reševal zdaj ta, zdaj oni problem, največkrat problem brezmotivične in brezpredmetne umetnosti, problem samih aranžmanov oblik, črt, svetlob, senc itd. ...

Toda na progi je Kramolc risal v svojem „primarnem“ slogu, deloma s svinčnikom, največ s kredo. Risal je neskončno kanadsko pokrajino, gozdove, jezera, oblake, sončne zahode, reke — risal je, kar in kakor je videl, ne kar je vedel. In te risbe so umetnost. Niso tista moderna izumetničena, za lase iz možganov privlečena umetnost okolja, temveč umetnost njegovega doživetja z očmi, njegovega naravnega in estetskega čutenja...

Če ga natančno pogledamo, ta slog sploh ni moderen, kaj šele modernističen: njegova zibelka leži v krajinarski umetnosti evropskega romantičnega realizma, morda nekaj malega tudi pri nizozemskih mojstrih, kajti Kramolc je romantik. In obenem je to tudi tisti slog, ki najbolj ustreza značaju severnoameriške divje pokrajine, ki je še vedno pokrajina iz začetka 19. stoletja.“

Tone Jemec

V zadnji številki XXIV. letnika Meddobja je izšla umetniška priloga s fotografijami del Toneta Jemca. V letošnjem Lovskem vestniku (Toronto) pa je izšla oznaka Jemčevega kiparskega dela izpod peresa dr. Vojka Bratine:

„Na Jemca je torej vplivala Argentina, oz. miselnost Južne Amerike, Afrika, Evropa, predvsem Pariz in končno Toronto, oz. miselnost Severne Amerike. Vpliv Pariza je očiten, abstraktna umetnost, že imena del samih to povedo: Metamorfoza, Surealistične sanje, Natrpna osebnost! Interesanten je Ikarus iz te dobe. Vsak, skoro vsak umetnik se je vsaj enkrat soočil s to pravadno tematiko grške mitologije.

Dela v Torontu, v obeh kapelah, so dela po naročilu. Taka dela so navadno rezultat kompromisa med umetnikom in naročnikom. Bolj prosto roko je imel Jemec, vsaj tako se zdi, pri kapeli na Brown's Line. Prijemi so dovolj moderni, že meje na abstraktnost. Vpliv Pariza? Bolj tradicionalni so kipi v domu Lipa. Jemec se ali ni mogel ali ni smel izogniti 'trdnim tlem' — 'terra firma' bi rekli latinci — na katerih stoje figure. Spomnim se, da je imel veliki kipar France Gorše slične težave s križevim potom v cerkvi na Manning Avenue. Slišale so se pripombe, da ima Pilat vsaj stol, na katerem sedi, Kristus je pa kar v zraku pred njim. Seveda, kipar Gorše je takrat užival že svetovno slavo in mu kritika v umetnosti neukih ni mogla biti vodilo ustvarjanja. Vsekakor, če odrežem tla pri Jemčevih figurah križevega pota, pridejo, vsaj po moje, človeške figure bolj do izraza.

Afrika, tri leta, ali ni pustila nobenega vtisa? Afrika, vsak, kdor jo je videl, trdi, da je to celina čudovite naravne lepote. Je celina velikih umetnikov, kipi iz ebeovine, umetnine v zamisli, umetnine v izdelavi. Moderni, predvsem Picasso in Modigliani, se niso mogli otresti silnega vtisa afriških originalnih prijemov, čeprav so nekateri za nas groteskni, celo grozljivi. Na omenjeni razstavi na Pape Avenue je bil originalen kip, skoro naravne velikosti. Izdelava, oz. izraba lesa spominja na Afriko, toda glava v svoji dvoizraznosti je nekako Picasso. Zopet je mogoče seveda, da Madagaskar nima tako močne umetnosti kot npr. Tanzanija. Bodoči razvoj bo pokazal, kako bo Jemec vskladil vse te razne vtise in jih zлил v moderno svojsko umetnost.“

Novi ustvarjalni član SKA

Dr. Božidar Šušteršič

Sredi leta je odbor SKA povabil v članstvo SKA dr. Darka Šušteršiča. V prihodnjem Glasu bodo objavljeni njegovi življenjski in strokovni podatki.

Sledi pismo dr. Božidarja Šušteršiča, v katerem sporoča svojo odločitev in ki ga z veseljem objavljamo.

J. L. Suárez, 8. avgusta 1989.

Spoštovani!

Z veseljem sem prejel Vaše povabilo za uvrstitev med člane SKA v njen likovni odsek.

Zavedam se, da veliko dolgujem SKA, zlasti Umetniški šoli ter vsej dejavnosti SKA preko publikacij, predavanj, razstav in drugih prireditev, ki so bile zame vir obogatitve in stalna podbuda za kulturno delo na dolgi poti teh zadnjih trideset let.

Ko sprejemam redno članstvo, čutim obenem skrb za to novo odgovornost, ki je v mojih okoliščinah ne bo lahko spolnjevati. Polje mojega delovanja je umetnostna zgodovina srednjega veka in renesance, in tudi južnoameriška kolonialna umetnost. Na razpolago SKA so moja raziskavanja o flandskem slikarstvu, Van Eycku, Michelangelu, manierizmu in umetnosti jezuitskih misijonov med Guaraniji.

Zahvaljujoč se ponovno za priznanje, ki ste mi ga izkazali, vam želim mnogo uspeha pri vašem delu za slovensko kulturo.

Vas prav lepo pozdravljam!

Božidar Šušteršič.

Pisma

Gorica, 24. junija 1989.

Spoštovani!

Vest, da nas je zapustil naš prijatelj, umetnik, kulturnik in eden od ustanoviteljev SKA, France Ahčin, me je zelo prizadela. Zvedel sem jo na radiu ob slovenskih poročilih iz Trsta.

Spoznala sva se v begunstvu, ter postala prijatelj. S Francetovo emigracijo v Argentino so se najina življenjska pota ločila. Srečala sva se ponovno v Buenos Airesu. Ob slovenskem narodnem prazniku — dnevu slovenske zastave — v osrednjem slovenskem domu 29. oktobra 1988, se mi je ponovno približal in mi z njegovo skromnostjo rekel: „Vinko, izročam Ti v spomin sad mojega ustvarjalnega dela, da me boš imel v spominu, ko se vrneš nazaj v Evropo“. Ko sem zavoj odprl, je bila v njem likovna prisposoba Marije z Jezusom v naročju. Odgovoril sem mu: „France, to sprejemam od Tebe, kot eno najdražjih daril, ki sem jih prejel v življenju“.

Ko je prišel razstavljat v domovino, se je oglasil tudi v Gorici v hotelu, žal pa sem bil takrat v Rimu in se nisva mogla videti. Nisem pa mu mogel vrniti obiska in obiskati njegove življenjske razstave v Domžalah, iz že znanih višjih razlogov, ki so slovenski diaspori znani. Srečen sem, kakor tudi njegovi prijatelji in vsi dobro misleči Slovenci, da se mu je izpolnila še zadnja želja pred smrtjo — da je razstavljal v svoji domovini, ki jo je tako ljubil.

Njegovo telo je umrlo, toda njegov duh živi naprej za Slovenijo in pričakuje njenega vstajenja.

Prijatelj

Vinko Levstik.

PS. Namesto prgišča slovenske zemlje na njegov grob v tujini, darujem za SKA 100 \$, katere je bil ustanovni član.

Umrli je Ludvik Puš,

član leposlovnega odseka

Slovenske kulturne akcije

je septembra umrl v New Yorku.

Imeli ga bomo v lepem spominu

ter širili njegovo besedo po vsem

slovenskem kulturnem svetu.

Cvetovi pomladi, iz prve strani.

izklešejo najlepše pesniške oblike? „Moj Bog, naj spet odpre se čutov ječa?“ vzklikne pesnica, ki stre mi po neminljivosti, a je hkrati neposredno odprta vsakdanjosti. Dolores Tersegilav je prefinjena poslušalka notranjih, duševnih vzgibov, a hkrati je žrtev izgnanstva, uspešne oblike zamolčevanja umetnosti. Knjigo je opremil in ilustriral Ivan Bukovec.

Tu je torej pomladanski šopek. Privoščimo si ga!

Tinjsko pismo

Nekaj let nazaj si nismo mogli misliti, da se bo v domovini toliko spremenilo. Če sem še pred desetimi leti stopal po ljubljanskih ulicah v kolarju, sem imel vtis, da me vsi črno gledajo. Zdaj se mi zdi, da me ulica kot duhovnika vsaj ravnodušno sprejema, če že ne prijazno. Ne le med izobraženci in mladino, celo med komunističnimi prvaki je v Sloveniji danes živo teženje k človečnosti, k svobodi, k pluralizmu, k narodni samostojnosti. To je tisto, kar zdaj povezuje večino Slovencev, kar tudi izseljence približuje domovini.

Motil bi se pa, če bi mislil, da je s tem že vse doseženo. Nad Slovenijo še vedno gospoduje samodržec, jugoslovanska komunistična partija, za katero stoji, predvsem pod srbskim vodstvom, močna armada. Mnogi tudi mislijo, da bi v primeru povsem demokratičnih volitev slovenski komunistični veljaki šli na volitve v upanju, da bodo izvoljeni, češ da se je v 45 letih komunistična stranka med narodom tako zasidrala, da ji vse druge skupine ali stranke ne bi bile kos. Ali bi slovenski komunisti pri svobodnih volitvah res zmagali? Ali bi se vključili v demokratično življenje in vladanje? Ali bo mogoče doma spet zaživeti v povsem demokratični družbi?

Takele misli so mi rojile po glavi, ko sem se v Celovcu pridružil Vinku Ošlaku in Janku Merkaču od Katoliškega delovnega odbora na poti čez Ljubelj na ljubljanske Zale, da bi se tam pridružili množici rojakov ob žalnem spominjanju žrtev komunističnega nasilja med zadnjo vojno in po njej, pred vsem vetrinjskih žrtev, onih tisočev domobrancev in njih svojcev, ki so jih Angleži razorožene izročili partizanom in so jih ti večinoma zverinsko pobili.

Na potu smo se pridružili dr. Andreju Capudru in njegovi gospej Majdi, ki ju poznamo iz njunega obiska Argentine. Ob koncu grobišča na Žalah je bilo že zbranih več tisoč ljudi v smrekovem gozdiču. Nad nami so viseli težki oblaki, iz katerih se je tu in tam zabliskalo in zagrmelo, a ulilo se ni. Do lipice, ki so jo ob lanski, še bolj skromni spominski žalni slavnosti tam zasadili, nismo mogli, pač pa smo po zvočnikih sledili žalnemu govoru (Klep, Blažič in drugi) in branjem besedil slovenskih pesnikov (Balantič) in pisateljev o grozotnosti tistega povojnega dogajanja. Sklicatelj žalnega spomina Stanislav Klep je med drugim dejal: „Da bi se tragedija ne ponovila, smo pretrgali molk o že storjeni. Še naprej molčati o zlu, za katerega vemo, da je bilo storjeno, bi pomenilo živeti z njim naprej, ga dopuščati, kakor v preteklosti, tako v sedanjosti in tako v prihodnosti. Tega pa ne smemo, če hočemo, da bi nas zanamci spoštovali in ne samo pomilovali, ko bodo pri raziskovanju kraškega sveta namesto kapnikov odkrivali razbite in preluknjane lobanje. Z današnjo skromno slovesnostjo in priznanjem velike zmote vsaj delno vračamo dolg civilizaciji in dolg svojemu narodu.“

Zadnja nastopajoča je s tresočim glasom začela s pesmijo „Lipa zelenela je,“ ki so jo povzeli tisoči drugih, v kolikor jim glasu ni zadrževalo ganotje. Ob sebi sem videl stare žene, preproste ljudi, izobražence (tudi Tine Hribar in njegova žena Spomenka sta bila tam), moške in ženske, ki so si brisali oči, a se po končanem sporedu kar niso hoteli raziti. S kamero sem se prerinil do lipice na jasi, pred katero je bil velik venec s čisto slovensko zastavo z napisom: Vetrinjskim žrtvam. Ljudje so se bližali s šopki cvetja, vezanimi s slovenskimi trakovi, prižigali sveče in peli, peli slovenske žalne in verske pesmi.

Ko sem se odtrgal iz strnjenega kroga žalujočih, sem se znašel ob prijatelju Lojzetu Rezlju in njegovi gospej, pa še veliko drugih znanih mi iz Argentine je bilo tam. Lojzetu, ki je imel solzne oči, sem dejal: „Zdaj tudi ti doživljaš, koliko se je doma spremenilo, zato si mogel in hotel priti v Slovenijo po 45 letih...“

Po spominski žalni slovesnosti je Merkač peljal Ošlaka in mene v kavarno Union, kjer je imel zmenek z orga-

nizatorjem Klepom in sodelavci. Tam sem doživel tega nekdanjega borca NOV, ki se v prepričanju, da le izpolnjuje svojo dolžnost, mirno izpostavlja kasnejšim represalijam. Razgovor je nanesele tudi na okoliščino, da na Žalah nismo zmogli niti očenaša. Med množico ljudi je bilo gotovo tudi več duhovnikov, ki pa jim ni bilo videti znaka duhovništva. Enega sem pa le videl, poročevalca in fotografa tednika „Družina“, salezijanca Zadravca. Pa nihče od navzočih duhovnikov, tudi jaz ne, ni začel z molitvijo očenaša za pokoj žrtev... Klep je rekel, da bodo ob prihodnjem spominjanju leto osorej uvedli tudi molitev.

(Sledi na strani 6)

NAROČILNICA

Slovenski kulturni akciji
Ramón L. Falcón 4158
1407 Buenos Aires

Podpisani(-a) naročam Vaše tiskovine, objavljene na drugi strani te naročilnice, zaznamovane s križcem.
Priloženo prilagam plačilo tega mojega naročila v čeku za U.S.A. dolarjev, oziroma v nakazilu za avstralov.

Prosim, da se mi naročeno pošilja oziroma pošlje na spodnji naslov:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

lastnoročni podpis

knjige

Smisel in spoznanje

Knjigo gornika-alpinista, ne ljubitelja gorá, ampak upravičeno bi lahko zapisal poklicnega, izkušenega v gorah in plezanju, pa še s takim filozofskim in psihološkim naslovom, knjigo o gorništvu, to naj predstavim bralcem? Kaj nismo izgubili že vrsto mladih ljudi, ki so imeli podobno ali sorodno mišljenje o gorah, Lahko bi zapisal kar podedovano, da nam je že v krvi. Ko je tam v Ljubljani pred leti neki gospod Bulatović zlivljal vedra psovka na uboge Slovence (rasisti, arijci, knjižni molji, zaljubljeni v jezik itd.), je prav gotovo pozabil zadnjo, ki je iz moje bere: hribolazci prekleti! Morebiti naj bi še knjigo hvalil in s tem napeljeval mlade ljudi v nevarnosti gorništvu? Ne boš!

Vzameš v roke „Smysel in spoznanje“ Matevža Lenarčiča, knjigo, ki je izšla lansko leto v domovini in že te zagrabi, tudi če nisi vajen gorništvu, mislim reči take vrste knjig. Saj to ni Kugy, Tuma, Jug — čisto neke druge vrste knjiga je. Matevž Lenarčič jo je spisal v našem času in za mlade našega časa. Ne mlade z malo začetnico, MLADE! take, ki rastejo med nami in jih je morebiti sram pokazati, da so takšni kakor so, morebiti so pa tudi drugačni kakor Lenarčič. Ali bi se pa izkazali prav take, če bi imeli priliko, saj pravi Lenarčič, da šele nevarnost zbudi nagon in smisel za preživetje. Morda pa pri tem pripomore tudi k pravemu vrednotenju življenja?

Že v opredelitvi časa nam Lenarčič pokaže na še drugo razsežnost časa, katere se ne zavedamo: življenje šestdesetih let lahko preživiš v samo nekaj dneh! Čas gornika torej ne teče enakomerno: v nevarnosti zbudi čut za preživetje in čut za obrambo in takrat čas teče hitreje. Istočasno pa se izkušnje časa bolj vtisnejo v spomin, torej je nekakšna zveza med nevarnostjo in spominom. Prav za tega pravi Lenarčič: „Kako spomin pozablja!“ Seveda pozablja, toda ne pozablja trenutkov, ko je človek v nevarnosti in ti trenutki so lepi, ker takoj dostavlja: „Zapomni si samo lepe stvari, vse drugo izbriše.“ Neke vrste katarza bi lahko rekli.

Kakšne so tiste lepe stvari? Za Lenarčiča ni nič lepšega od pričakovanja — od radosti pričakovanja. Nič na svetu ni čudovitejšega od radosti pričakovanja. Povsod, pri vsaki želji je prisotno. Močno si želiš, z veliko ihto pričakuješ, pravzaprav si želiš le pričakovanja, kajti izpolnitev želja pomeni konec skrivnostne slasti. Niso podobne želje gornika željam zaljubljenca?

„Za to se spleča živeti!“ pravi Lenarčič ob sestopu z gore Cerro Torre. Izpolnitev pričakovanja, v kateri je obsežna zavest, da je dosegel nekaj, kar drugi niso bili zmožni. Vključena je samozavest, spoznanje lastnih sil, obenem pa pomeni tudi nagrado za samoobvladanje, ki postavi značaj na preskušnjo.

Seveda knjiga ne opisuje samo lepote gorá; pokaže nam tudi na temne, nepoznane strani gorništvu, ki se skoraj vedno idealizira. Obup! Obupanost zaradi pomanjkanja hrane, slabega vremena, prisiljene nedelavnosti in mirovanja v šotoru. Vendar ima tudi to svojo dobro stran, ker moralna moč raste v skupini, posameznik navadno obupa. Gorništvu je enarčiču šola za utrditev značaja. Res, da se začno očitki, pokaže sebičnost, nestrpnost, neuravnovešenost, nesprejemljivost drugega, toda k sreči so gorniki vedno mladi ljudje, ti pa niso zamerljivi ali jim pa zamera ne traja dolgo.

„Značaji posameznikov se najbolj očitno kažejo pri hranjenju,“ pravi Lenarčič. Dokler smo v normalnih razmerah ne polagamo večje važnosti na to, kadar se pa prikaže stiska, njegovi mladi žro, se bašejo, tlačijo s hrano, da pridejo do moči. Ne delajo se boljše kakor so, vse privzgojeno odpade. Lenarčič ni izrecno podal povezovalnega dejavnika, čeprav o njem nezavedno govori ves čas. Iz domovine so že prišli posamezniki in skupine v Argentino. Eni so imeli sorodnike in prijatelje, drugi so jih dobili tukaj. Veliko od njih ni vedelo, da živi močna slovenska skupina v Buenos Airesu, vendar jih je prav ta sprejela in z njo so tudi navezali trajne stike. Našli so svoje vrstnike tako med staro kot med novonaseljenci. Čeprav niso zrasli v mentaliteti emigracije, tudi njim pomenijo gore šolo askeze, namesto škodljivega izživiljanja, popivanja, spolnosti in brezciljnosti življenja.

Vsa zgodovina gorništvu temelji na verovanju v človeka, v njegov zdravi, poštenu odnos do gorá, sebe in družbe. Pred družbo se lahko zlaže, pred seboj se ne more, pred prijatelji še manj. Tak je mlad človek in ni mu težko priti do drugega, čeprav ga ni nikoli videl ali so mu celo slabo govorili o njem. Tako mladim iz emigracije kakor iz domovine pa gre samo za eno: samopotrjevanje! To smo mi! To zmoremo mi!

Ko je Lenarčič iskal svetovalca, ga je dobil med izkušeni gorniki emigracije, ko je iskal pomoči, jo je bil deležen s strani nove in stare emigracije. Tudi drugi tako.

Knjiga „Smysel in spoznanje“ je napisana v lepem jeziku, čeprav bo bralec naletel na izraze, ki jih ne pozna: žimariti, požleda, pizditi, zos itd. Dodano ji je poglavje „Patagonske razsežnosti“, tako da si bralec, ki ne pozna geologije, geografije, rastlinstva in živalstva, lahko vsaj približno ustvari sliko južnoameriškega kontinenta. Lenarčič je dober opazovalec tako ljudi, kakor živali, rastlin in pokrajine. Knjigo krasi več črtnih slik, ki so pravi užitek in napotek ljubitelju gorá. Posvečena pa je Lenarčičevemu prijatelju Simončiču, ki so ga sprejele gore v svojo družbo v Franciji.

Dodan ji je končno tudi pregled vzponov na Fitz Roy in na Cerro Torre, kjer se srečamo z gorniki Biščakom, Fabjanom in seveda z Lenarčičem. Seveda je v spomin Simončiča imenoval tudi steno na Cerro Torre.

Tone Brulc

Revija „Meddobje“ z „Glasom Slovenske kulturne akcije“ (letno 320 + 16 strani v „Meddobju“ in 48 strani v „Glasu“) 30 USA dol. □

Lev Detela, „Časomer življenja“. Prikaz ozračja, v katerem je avtor živel v domovini pred umikom v Avstrijo. Opremil arh. Jure Vombergar (240 strani in priloga s fotografijami), vezana: 12 USA dol. □
broširano: 10 USA dol. □

Alojz Zupanc, „Zgodovina fare Ajdovec“. Knjigo je priredil dr. Franc Gnidovec; opremil arh. Jure Vombergar (210 strani) 10 USA dol. □

Še bomo peli... Izbor slovenskih narodnih pesmi. Priredil Marko Bajuk, 160 strani, vezana: 8 USA dol. □
broširano: 5 USA dol. □

France Pernišek, „Zgodovina slovenskega Orla“. 251 strani in priloga s fotografijami. Opremil arh. Jure Vombergar vezana: 13 USA dol. □
broširano: 10 USA dol. □

Dolores M. Terseglav, „Ladijski dnevnik“. Pesniška zbirka. 172 strani. Opremil in ilustriral Ivan Bukovec 8 USA dol. □

Tinjsko pismo, iz strani 5.

Ko smo se mi trije vračali na Koroško, smo vso pot skupaj razmišljali o doživetem spominjanju žrtev komunističnega nasilja. Posebno Vinko Ošlak je povdarjal, kako nekaj velikega smo doživeli: Da so bivši partizani javno obžalovali nečloveško ravnanje z vrnjenimi domobranci in da so s tem prav za prav oni storili prvi, sicer neuradni, korak k spravi; zdaj da je na vrsti protikomunistična stran, da stori svojega: da tudi prizna in obžaluje vse, kar je bilo v naši protikomunistični borbi nepravilnega, nečloveškega... To, da pričakujejo zlasti od protikomunističnega krščanskega izseljenstva mnogi prvoborniki za spravo v slovenskem narodu.

Ladislav Lenček

Padanje zadnjih tabujev?

Ena izmed definicij za kulturo se glasi v francoščini: „La culture c'est ce qui subsiste quand on a oublié tout ce que'on avait appris“ — kultura je tisto, kar obstoji, ko se je pozabilo vse, česar se je nekdo naučil. Izmed stoosem-deset ali še več definicij bi vzel to, ker se nanaša obenem tudi na časovno razsežnost.

„Književni listi“, priloga Dela, so namreč začeli prinašati v štirih nadaljevanjih podlistek z naslovom „Slovenska književnost v Argentini“. Gre za začetke pisane slovenske besede in njen razvoj do naših dni na tej strani oceana. Po petinštridesetih letih!

Ni očitati malemu narodu, da razdaja in razmetuje talente tujemu svetu in da se jih je spomnil šele po dolgem obdobju, ker ne gre samo za književnost — gre za dvojnost slovenske kulture, v kateri je imela književnost vedno prvo mesto. Slovenci smo se rodili iz jezika in ker se jezika tako trdovratno oklepamo, ker v tem jeziku od Primoža Trubarja sem ustvarjamo, ga gojimo, usposabljam, prilagajamo, iščemo novih izrazov, novih besednih zvez, obenem se pa vedno znova vračamo k njegovim koreninam, je to nekaj izrednega. S starinskim izrazom bi rekel, da jezik čislamo. Čislati pomeni spoštovati z ljubeznijo, oklepati se nečesa, na kar smo navezani, kakor smo navezani na najbližje.

Z letom 1945 je del slovenskih kulturnikov, predvsem katoliški del, odšel iskat svobode v tujini. Tudi za jezik jo je šel iskat, za njegovo svobodo. Leszek Kolakowski in drugi z njim, ki so imeli isti problem, so prišli do zaključka o mutavosti in svobodi jezika: „V vsej zgodovini človeštva se more videti, kakšno izredno vlogo je imela manipulacija, prikrivanje, lažna slika družbene stvarnosti ali zavestno prikrivanje informacij.“

Vse to je obstojalo v našem primeru; obstojale so manipulacije, obstojalo prikrivanje, lažne slike o stvarnosti naše družbe v Argentini od začetkov naseljevanja na južnoameriških tleh. Od Janeza Čučka: „Sramota umira počasi!“ ni še tako dolgo, od obiska dr. Jožeta Prešerna v Argentini mesece lahko seštejemo na prste ene roke, in vendar je mislil, da je potrebno zapisati, „...da je med staro in novo naseljenci le malo stičnih točk. Prvi so zbežali pred fašizmom in niti ne pomislijo na to, da bi se kakorkoli povezali z drugimi, ki so med zadnjo vojno sodelovali z fašizmom. Le počasi se taja ti debeli ledovi med obema skupinama. In razumljivo je, da so tudi uradni stiki z domovino navezani zgolj na prvo skupino, druga je smela biti omenjena in citirana le v pamfletni obliki, čeprav so v tej skupini, zločinci in zakrknjeni sovražniki naše socialistične domovine v manjšini.“

Prehitre so bile Čučkove in Prešernove sodbe; ni umirala sramota, ker je ni bilo, zato tudi ni umrla, o ustvarjalnosti druge skupine (zločincev in zakrknjenecv!), so pa prav Književni listi dokazali, da še obstoja. Ta predstavlja le del, vejo katoliške književnosti, ki se je zatekla v tujino, ker ji je bila v domovini zaprta pot do ustvarjalnosti v katoliški smeri.

Bo z nadaljevanji „Slovenske književnosti v Argentini“ popravljena krivica tem, ki so vztrajali? Bo konec zamolčevanja, prikrivanja in manipulacij? Težko, vendar so se vsaj odprla vrata slovenskemu bralcu v domovini, da poteši svojo vedoželjnost, sodbo, kakšni so pa bili, ako so pisali, kdo so bili, si bo pa lahko ustvaril sam, ne da bi se moral zatekati v uradno pripravljenim mnenjem. Ta književnost je zrasla iz tradicije, morebiti bo za koga okorna, zastarela, domačijska — toda naša, slovenska je, čeprav je bila zamolčana. S Cankarjem bi lahko rekli, da so jo hoteli pokopati sedem klafter globoko, toda živela je naprej. Tudi v njej se je skrila resnica, kakor v Iva- nuški-tepčku in čakala vstajenja.

Ko je dr. Anton Slodnjak pisal o tej književnosti in njenih ustvarjalcih, ga je sodba stala mesto profesorja slavistike na ljubljanski univerzi, sedaj pa se že precej časa govori o spremembi imena iste univerze, ker da je sramota, da nosi ime po nekom, ki zanjo ni nič storil. Če Slodnjak ne bi nič drugega storil, kakor da je ocenil pravilno katoliško književnost, bi bilo že to veliko.

Kolakowski je o podobnem primeru zapisal: „Vsi režimi lažejo v večji ali manjši meri svojim podanikom!“ Tudi slovenski ni bil izjema, tudi slovenski je do nedavna lagal. Z objavljenjem v Književnih listih so se malo odprla vrata človekovi vedoželjnosti, ki ji je isti Kolakowski za sklep svojemu članku zapisal pravo hvalnico: „Gelobt sei des Menschen Neugier! „Hvaljena bodi človekova vedoželjnost!“ Če je nekaj nekje, bo to človek že poiskal in Književni listi so zapisali, da je bil Debeljak Tine, Zorko Simčič, Stanko Kociper, Jože Krivec. Anton Novačan, Viktor Sulčič, Ruda Jurčec, Marjan Marolt in cela vrsta še drugih.

Ruske zamolčane pisatelje izdajajo v samizdatu v milijonskih nakladah, Poljaki so do nedavna bolj verjeli in brali zdomskim pisateljem, kakor uradnim, madžarski so na isti stopnji kakor domovinski, hrvaški izdajajo svoja dela v domovini, za slovenske se je komaj lansko leto ob 100-letnici Doma in sveta odprla možnost, da objavijo nekaj malega in še to ne vsi.

Padajo zadnji tabuji in zaradi tega se še list ne zgane. So res zadnji?

Tone Brulc

dogajanja

„Sončne in senčne strani federacije“ je naslov knjigi, ki sta jo izdala dr. Ciril Ribičič in dr. Zdravko Tomec. Knjigi je napisal uvod Milan Kučan, predsednik ZKS, izšla pa je za 50-letnico Kardeljevega Razvoja slovenskega narodnega vprašanja. Avtorja obravnavata zametek, obstoj in razvoj jugoslovanske federacije in mesto Slovenije v njej.

Mohorjeva družba in Krščanska kulturna zveza sta predstavili novo pesniško zbirko „Vsebinsa peščenih ur“ Janka Ferka. Ferk spada med mlajše pesnike „mladjevcev“, čeprav ima že več pesniških zbirk, piše pa tudi prozo in prevaja v nemščino.

„Jutri čez Jordan“ Alojza Rebule je izdala Celjska Mohorjeva družba. Rebula spretno povezuje v svoji zadnji knjigi narodno, družbeno, zgodovinsko, etično, generacijsko življenje in dogajanje judovskega naroda z obljubami o obljubljeni deželi. V knjigi dobimo tudi primere, ki bi veljale za naš zdomski zgled: „Možna pa je tudi potujoča domovina. Potuješ, a obenem se počutiš doma.“ Če bi bilo le res... Bolj bo veljalo, kar meni glavni junak Elidad o svojem očetu: „Moj oče in njegovo izraelstvo. Reci, da od njega diha, je premalo. Od izraelstva je, hodi, spi.“

Nekaj podobnega se godi nam in našim potomcem, le da oni bodo videli obljubljeno deželo, medtem ko je Rebulov junak iz obupa ni dosegel.

Letos praznuje tudi svojo štiridesetletnico Svet Evrope. Petega maja 1949 je deset držav podpisalo statut te organizacije v Londonu in danes šteje že 22 članic, s Finsko, ki je vstopila pa že 23. Svet Evrope se sestaja v isti dvorani kot Evropski parlament, ki predstavlja vse države, ki si prizadevajo za demokracijo in človekove pravice. Prav letos pa proslavljamo 200-letnico deklaracije človekovih pravic, ki je bila proglašena za časa francoske revolucije in je kasneje dobivala dopolnitve.

V Strassbourgu obstoja še Mednarodni institut za človekove pravice, kateremu se je pridružil tudi ljubljanski odbor za človekove pravice. L. 1950 je bila podpisana evropska konvencija o človekovih pravicah v Rimu. Poleg teh obstojata še pravna organa Evropska komisija in Evropsko sodišče za človekove pravice.

Deklaracija o teh je bila proglašena pri UN že leta 1948 in jo je podpisala večina civiliziranih držav.

Ena izmed človekovih pravic je pravica do groba, ta pa izvira iz krika Antigone, ki je zahtevala za svojega brata Polinejka, da se ga pokoplje dostojno, ne pa da se pusti truplo nepokopano, kakor je odredil atenski tiran Kreon.

razgled

Tudi naše „Oznanilo“ prihaja že štirideset let v naše družine. Prva številka je izšla že pred štiridesetimi leti pod uredništvom mons. Antona Oreharja, sledili so mu Jože Jurak in prelat dr. Alojz Starc. Prva dva sta že odšla po plačilo, zadnjemu pa želimo, da bi še dolgo vrsto let vodil plug, ki rahlja zemljo naše duhovnosti in jo pripravlja na setev in žetev na narodnem, kulturnem in družabnem polju.

Družina in dom, koroška družinska revija, praznuje letos 40-letnico obstoja. V letošnji četrti številki prinaša pravila Mohorjeve družbe v Celovcu, kakor so jih priredili ob ustanovitvi pred skoraj 140 leti. Ne bi škodilo, če bi si ogledali vsaj 3. člen, ki govori o namenu te velike sile, ki je dose-daj največ pripomogla, da smo Slovenci obstali:

a) Namen družbe je vzgoja slovenskega ljudstva v duhu katoliških načel, skrb za njegovo umsko in srčno izobrazbo, da se na ta način ohrani katoliška vera med Slovenci.

b) Posebno skuša Družba doseči svoj cilj z izdajanjem in razširjanjem verskih, leposlovnih in splošno koristnih knjig, brošur in periodičnih časopisov, z ustanavljanjem knjižnic, s prirejanjem zborovanj in predavanj, s podpiranjem katoliškega šolstva, katoliške vzgoje in prosvete.

V uvodnem članku Družine in doma je objavljen del govora, ki ga je imel dr. Ludvik Karničar v železni Kapli dne 6. februarja 1988, ki bi ga lahko uporabili za opis poslanstva Mohorjeve družbe med Slovenci: „Ustvarila se je ljudska kultura, ki je ne pozna noben sosednji narod CVET V GUMENICI BERAČA, in je sploh bila vseskozi kultura slovenskemu narodu nadomestek za zgodovino (namesto državnosti, politike, zmagovitih bitk in bolnega gospodarstva).

V kratkem članku ing. Franca Kattnega, vodje založbe, je to izraženo še bolj zgoščeno: „Skrb in delo za ohranjanje slovenskega naroda in za rast njegove krščanske omike“.

V isti številki dobimo tudi naslove knjig zadnjih let, po katerih vidimo, da se je Mohorjeva vedno držala ustanovnih pravil, dodajala si je še nove dolžnosti: povezovati Slovence naj bodo že kjerkoli! Tudi študentski domovi so njeno delo.

Družba izdaja stvarne knjige in priročnike, otroške in mladinske knjige, pesmarice, kasete, verske in vzgojne knjige, potopise, romane, povesti, pripovedke, pratike in koledarje, pesniške zbirke iz zamejstva in zdomstva. V njeni tiskarni se tiskajo tudi Celovski zvon in druge publikacije.

Nikdar ne bo odveč, če še enkrat napišemo, kje se vse te dobi: Družba Sv. Mohorja, Viktringer Ring 26

A-9020 Klagenfurt/Celovec.

Austria.

V domovini je izšla devetstota številka revije „Naših razgledov“, ki izhajajo že 37 let. Revija je bila ustanovljena l. 1952 in njen uvodni članek „Vatikan prehaja v napad“ je napisal Rudi Janhuba, ki nam pove, kako je bila takrat usmerjena. Uvodnik devetstote številke nosi nič manj pomenljiv naslov „Pismo oblasti naj ravna pametno“ izpod peresa dr. Ljuba Bavconca. Revija naj bi bila po prošnji za dovoljenje „časopis slovenske inteligence za slovensko inteligenco“.

Manj kot eno leto prej je Edvard Kardelj dejal na CK: „Dolej smo bili pristaši grobega političnega nasilja, zdaj pa smo napravili pravi preobrat v pravo“. Preobrat je nastal šele z Našimi razgledi, ki so se razvili do današnje stopnje, ko so zares že pluralistični, ne pa samo levičarski.

Predavanja na Bledu

O lanskoletnih predavanjih slavistov in slovenistov je pisal v Hrvaško revijo dr. Ante Kadić, ki je bolj malo poznan pri nas. Pred leti je objavil v reviji Slovene Studies v angleščini, mislim da je bilo diplomsko delo, Smrt starega kmeta (Planjavčeva smrt). Kadiću je padlo v oči, kako umiramo Slovenci in zdelo se mu je vredno to zapisati in proučiti.

Povabila ga je ljubljanska univerza, kjer naj bi na simpoziju na Bledu govorili o književni dejavnosti v Ameriki in Kanadi.

Na simpoziju so govorili: dr. Rado L. Lenček o književnosti v diaspori, dr. Jože Velikonja o evropskih koreninah v ameriški književnosti, dr. Mirko Jurak o poetskih temah Slovencev v Ameriki in Kanadi, dra. Helga Glušić o slovenski prozi v Ameriki, dra. Jerneja Petrič o Louisu Adamiču in dr. Janez Stanovnik o sprejemanju ameriške in kanadske književnosti v Sloveniji.

Vse zelo resno. Brez politike. Bil pa je kratek komičen pasus, vzeli bi ga tudi za tragikomičnega, ko je Avstrijec W. Zahariewicz hotel vedeti, kako in zakaj so ti književniki odšli v tujino. Makedonca Ljubica Jameslieva je jezno vprašala, zakaj se ne vrnejo v domovino v „napredno družbo“ (Jugoslavijo), kjer bi našli najbolj naravno okolje za njihovo dejavnost. Ko je Kadić odgovoril, da je govoril samo o pesmih nekaterih hrvaških emigrantov in da pri tem ostaja, mu je publika (posebno slovenska) zaploskala, toda dr. Jurak se je dvignil in mu rekel, da se govori o književnosti, ne pa o politiki.

Simpozij se je nadaljeval...

Pri branju poročila se mi je vrnila tema in način smrti pri Slovencih, ki ga je s tako natančnostjo opisal Kadić. So razne vrste umiranja, on je opisal samo eno.

Brata tega istega Juraka so 10. sept. 1943., ko smo se umikali čez Gorjance, partizani ranili, nato pa vrgli v ogenj pri Ratežu. Ne, ni bil vaški stražar, tudi orožja ni imel, sedemnajstleten fantič je bil. Kadićevo opisovanje smrti, Jurakova razburjenost, nevednost Janeslieve, vse to budi mentalne asociacije. Začeli so govoriti še o drugi smrti: Louisa Adamiča. Kdo ga je ubil? Ameriška ali jugoslovanska tajna policija?

Ker je bil to politični umor, ni nihče rekel, naj se o tem ne govori...

Prilika je bila, da bi spregovorili še o tretji smrti: pisatelja Narteja Velikonje, pa so menda pozabili ali pa še ni čas...

Da se je Kadić tako navdušil za Slovenijo in „podnebje“, ki vlada tam, je bila zasluga tudi Pen-kluba, ki je prav tiste dni zboroval v sosednjem hotelu Park.

Vlado (Gotovac) in Branimir (Donat) sta ga seznanila s slovenskimi književniki, ki so glasno in jasno govorili o svoji slovenski posebnosti, o Slovencih izven meja, kot „sestavni“ delom slovenske „dežele“ in o tem, kako naj bi narod moral odločati o svoji usodi, ne pa neki „samozvani aparatčiki“, ki jim je največ do tega, da podaljšajo svojo oblast z bajnimi plačami. Največ smo govorili z Nikom Grafenauerjem in Dimitrijem Ruplom. Da so Slovenci že vstopili v svojo „pomlad“, nam je bilo jasno vsem. Medtem ko sem bil edini predstavnik Hrvatov izven Hrvaške (bile so tri ženske iz Hrvaške: Sonja Bičanić, Katica Ivanišević, Sonja Vlačić), je pa prišla večina slovenskih profesorjev iz Kanade in Amerike. Oni so svobodno dajali intervjuje na TV in v tisku in se sestajali na posebnih sestankih s svojimi domovinskimi sonarodnjaki. Niso se spraševali, kje kdo živi, na kateri strani je bil v času Druge svetovne vojne in katere ideologije se drži danes. Ljubezen do matere Slovenije jih je zedinila. Naj nam bo Slovenija primer: Slovenia docet!

(Delno iz Hrvatske revije, št. 3, sept. 1988.)

CORREO ARGENTINO Y SUS 6 CORR. CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojz Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires 1407, Argentina.